

Πέρσα Φώκιαλη, Γιώτα Ξανθάκου
& Νίκος Ανδρεαδάκης
επιστημονική επιμέλεια

**Διεργασίες σκέψης
στο σχολείο και την κοινωνία
Τόμος Β΄**

Σειρά: Σύγχρονα ψυχολογικά θέματα
Διεύθυνση: Μαρία Καϊña & Γιώργος Κλεφτάρας

Γνώσεις και απόψεις εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση της προστετευόμενης περιοχής της αρχαίας Κυμισάλας στη Ρόδο, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη

ΜΑΝΟΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ & ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εισαγωγή

Στις μέρες μας οι έννοιες της αειφορίας και της αειφόρου ανάπτυξης, καθώς και η σύνδεση τους με το σύγχρονο σχολείο αποτελούν κεντρικούς άξονες στον προσδιορισμό των περιβαλλοντικών και παιδαγωγικών προσεγγίσεων για την επίτευξη αειφόρου μέλλοντος (Breiting et al., 2005· Φλογαΐτη, 2006· Λιαράκου και Φλογαΐτη, 2007· Ζαχαρίου και συν., 2008· Δημητρίου, 2009).

Η «αειφορία» δεν περιορίζεται μόνο στην έννοια του περιβάλλοντος, αλλά εκτείνεται ταυτόχρονα στην κοινωνία, τον πολιτισμό, την πολιτική και την οικονομία, εμπλουτίζοντας την ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος με τις σύγχρονες επιταγές για κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη (Dobson, 1996· Hinterberger and Luks, 1998· Korhonen, 2003).

Πρωταρχικός παράγοντας του μετασχηματισμού προς την αειφόρο ανάπτυξη θεωρείται η εκπαίδευση, καθώς αυξάνει τις ικανότητες των ανθρώπων να μετασχηματίσουν τα οράματά τους για την κοινωνία σε πραγματικότητα. Η εκπαίδευση δεν παρέχει μόνο τις επιστημονικές και τεχνικές δεξιότητες, παρέχει επίσης το κίνητρο, την αιτιολόγηση, και την κοινωνική υποστήριξη για τη συνέχιση και την εφαρμογή τους (Huckle, 1996).

Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην τυπική εκπαίδευση, αλλά απευθύνεται σε ολόκληρη την κοινωνία, ενθαρρύνοντας ιδιαίτερα τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών (UNESCO, 2005). Μέρος της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη είναι και η μελέτη του πολιτιστικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, καθώς επίσης και η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας (Ανδρεαδάκης και συν., 2010).

Στη διακυβερνητική διάσκεψη του Ρίο της Βραζιλίας το 1992 στο Κεφάλαιο 36 της Ατζέντα 21, προτείνεται: οι χώρες (Κεφ. 36.10ζ) να αξιοποιήσουν τα μουσεία, τα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, τους ζωολογικούς και βοτανι-

κούς κήπους, τους εθνικούς δρυμούς και άλλες προστατευόμενες περιοχές για να ενισχυθεί η ενημέρωση του κοινού ως απαραίτητο τμήμα της προσπάθειας της παγκόσμιας εκπαίδευσης για να ενισχυθούν οι στάσεις, οι αξίες και οι δράσεις (UNCED, 1992).

Η μεταφορά ενός συστήματος πολιτιστικών αναφορών στις επερχόμενες γενεές προσφέρει στο άτομο το αίσθημα της ιστορικής συνέχειας και της ασφάλειας για την ιστορική του ταυτότητα, ενώ η πολιτιστική ποικιλότητα είναι κοινωνικό αγαθό, στο οποίο έχουν δικαίωμα όλοι οι πολίτες χωρίς προνόμια και διακρίσεις. Έτσι η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην προστασία της πολιτιστικής ποικιλότητας για τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και τη βελτίωση του περιβάλλοντος του σύγχρονου ανθρώπου (Χατζηνικολάου, 1996· Γκιζελή, 1996· Βελιώτη-Γεωργοπούλου, 1996).

Η περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας και το επίκεντρο της έρευνας είναι η περιοχή της Κυμισάλας στη Ρόδο, όπου τα τελευταία πέντε χρόνια διεξάγεται συστηματική αρχαιολογική έρευνα από το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και την ΚΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (Στεφανάκης, 2009· Στεφανάκης, 2010α).

Η περιοχή ενδιαφέροντος βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του νησιού (εικ. 1), σε απόσταση περίπου εβδομήντα (70) χιλιομέτρων από την πόλη της Ρόδου και μοιράζεται ανάμεσα στις παράκτιες εκτάσεις των δημοτικών διαμερισμάτων Σιανών και Μονολίθου. Η περιοχή είναι πυκνά δασωμένη και χαρακτηρίζεται ως ημιορεινή, με ένα μέσο υψόμετρο περίπου 400 μέτρων. Καλύπτει μια έκταση που εκτείνεται από την κοιλάδα της Γλυφάδας στα ανατολικά, μέχρι το λεκανοπέδιο του Βασιλικού προς τα δυτικά, στα νότια ορίζεται από τον επιμήκη ορεινό όγκο του Ακραμίτη, ενώ στα βόρεια βρέχεται από τη θαλάσσια περιοχή της Χάλκης και της Αλιμνιάς.

Η περιοχή έχει δύο ιδιαιτερότητες που αποτελούν και τα μεγάλα συγκριτικά πλεονεκτήματά της, έναντι άλλων περιοχών του νησιού:

α) Κατά την αρχαιότητα αποτελούσε την επικράτεια του Δήμου των Κυμισαλέων, ενός από τους 19 Δήμους της αρχαίας Καμιρίδος. Ο Δήμος των Κυμισαλέων φαίνεται πως κατοικήθηκε τουλάχιστον από τον 7^ο αι. π.Χ. μέχρι και την ύστερη αρχαιότητα (4ος-6ος αι. μ.Χ.), όπως μαρτυρούν τόσο τα ευρήματα από την εκτεταμένη κεντρική νεκρόπολη της Κυμισάλας, όσο και άλλα σποραδικά αρχαιολογικά ευρήματα. Η έκταση που καταλαμβάνουν οι αρχαιότητες στην Κυμισάλα ξεπερνά τα 10.000 στρέμματα (εικ. 2), καθώς ο Δήμος είχε τη δική του ακρόπολη, στην κορυφή του λόφου του Αγίου Φωκά, απαρτιζόταν από τουλάχιστον επτά εγκαταστάσεις-οικισμούς (η λεγόμενη κατοίκηση «κωμηδόν») και είχε μια μεγάλη κεντρική νεκρόπολη και αρκετά

ακόμη μικρότερα περιφερειακά νεκροταφεία κοντά σε οικισμούς (Στεφανάκης, 2009· Στεφανάκης, 2010α).

β) Οι αρχαιολογικές θέσεις του Δήμου των Κυμισαλέων βρίσκονται στο κέντρο της ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχής «Ακραμίτης-Αρμενιστής-Ατάβυρος», η οποία έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό δίκτυο οικοτόπων «Natura 2000» (κωδικός GR 4210005), ως Μνημείο της Φύσης, καθώς, πέραν της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας, του φυσικού κάλλους και του πυκνού δάσους πεύκης και κυπαρίσσου, συγκεντρώνει μοναδικά οικοσυστήματα άγριας πανίδας και χλωρίδας (Βεργωτή, 2009· Βεργωτή, 2010· Στεφανάκης 2010β).

Μια συνδυαστική αξιοποίηση των δύο παραπάνω ιδιαιτεροτήτων της περιοχής θα μπορούσε να οδηγήσει στη δημιουργία ενός μοναδικού αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου στο μέλλον, το οποίο θα διασφαλίσει τη φυσιογνωμία της περιοχής και θα οδηγήσει σε μια αειφορική και βιώσιμη ανάπτυξη την ημιορεινή και υποανάπτυκτη περιοχή του Ακραμίτη. Ήδη έχουν κατατεθεί προτάσεις για τη διαμόρφωση της περιοχής σε θεματικό πάρκο και για την ανάπτυξη αειφόρων δράσεων, με κεντρικό άξονα, αφενός ένα εκτεταμένο υπαίθριο αρχαιολογικό μουσείο (που θα απαρτίζεται από διάφορες σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις και μνημεία της περιοχής) και αφετέρου θέσεις περιβαλλοντικού και οικολογικού ενδιαφέροντος, που θα διασυνδέονται μεταξύ τους με περιπατητικά μονοπάτια (Στεφανάκης, 2010β· Στεφανάκης, 2008).

Πέραν όμως όλων αυτών των δράσεων που έχουν ως σκοπό την ανάδειξη της περιοχής και την αξιοποίησή της για την αναψυχή του επισκέπτη, ταυτόχρονα η περιοχή μπορεί να αξιοποιηθεί μέσα από στην εκπαιδευτική διαδικασία του σχολείου στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Βεργωτή, 2009· Βεργωτή, 2010· Στεφανάκης, 2010β). Σε αυτή την κατεύθυνση οι γνώσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών, που υπηρετούν στην ευρύτερη περιοχή, παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον και αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα.

Μέθοδος

Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Ο σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση των γνώσεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών, των δύο πρώτων βαθμίδων της εκπαίδευσης, σε θέματα βιολογικής και πολιτιστικής ποικιλότητας, αλλά και τοπικής ιστορίας, αναφορικά με την περιοχή της Κυμισάλας της Ρόδου.

Μέσα από αυτή την έρευνα επιχειρήθηκε να διερευνηθεί κατά πόσον ασχολούνται οι εκπαιδευτικοί με θέματα που άπτονται της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, όπως επίσης και ποιον θεωρούν ως τον πιο ενδεδειγμένο τρόπο ενασχόλησης με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Επίσης, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν και αν θεωρούν σκόπιμο και είναι πρόθυμοι να προσεγγίσουν θέματα πολιτιστικού ενδιαφέροντος στο πλαίσιο των μαθημάτων που διδάσκουν και των προγραμμάτων τα οποία υλοποιούν.

Τέλος, η έρευνα επικεντρώθηκε σε θέματα πολιτιστικής και βιολογικής ποικιλότητας αναφορικά με την περιοχή της Κυμισάλας. Διερευνήθηκε η αναγνωρισιμότητα της περιοχής από τους εκπαιδευτικούς, αλλά και το κατά πόσον οι ίδιοι γνωρίζουν την τοπική ιστορία. Επιπλέον, εξετάστηκε η δυνατότητα αξιοποίησης της ευρύτερης περιοχής στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και η γενικότερη διάθεση των εκπαιδευτικών να αναδείξουν μέσω αυτής την ιστορία της αρχαίας Κυμισάλας.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Για τη διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο (Cohen, Manion & Morrison, 2007), το οποίο αποτελείται από 26 ερωτήσεις που οριοθετούνται σε τέσσερις (4) ερευνητικούς άξονες μελέτης. Στον πρώτο άξονα (ερωτήσεις 1-4) διερευνάται η θεωρητική κατάρτιση, οι τρόποι εφαρμογής και οι λόγοι ενασχόλησης των εκπαιδευτικών με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (στο εξής ΠΕ). Στο δεύτερο (ερωτήσεις 5-11) οι γνώσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων ΠΕ. Στον τρίτο άξονα (ερωτήσεις 12-17) διερευνώνται οι γνώσεις και οι απόψεις τους για θέματα φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος γενικότερα, αλλά και τοπικού ενδιαφέροντος ειδικότερα. Τέλος, στον τέταρτο άξονα (ερωτήσεις 18-26) οι γνώσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών ειδικώς για την περιοχή της Κυμισάλας και η δυνατότητα αξιοποίησής της στο πλαίσιο της ΠΕ και της Εκπαίδευσης για την Α.

Πληθυσμός αναφοράς – δείγμα

Τον πληθυσμό αναφοράς της έρευνας αποτελούν εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι υπηρετούν στο δημοτικό διαμέρισμα της Έμπωνας, καθώς στο δημοτικό σχολείο και στο γυμνάσιο μαθητεύουν, εκτός του χωριού της Έμπωνας, παιδιά και από τα γύρω δημοτικά διαμερίσματα του Αγίου Ισιδώρου, της Κρητηνίας και της Μονολίθου, δηλαδή όλοι οι μαθητές που κατοικούν στην ευρύτερη περιοχή της Κυμισάλας.

Συνολικά υπηρετούν στα δύο αυτά σχολεία είκοσι έξι (26) εκπαιδευτικοί, εννέα (9) στην πρωτοβάθμια και δεκαεπτά (17) στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από το σύνολο των εκπαιδευτικών, στους οποίους μοιράστηκε το ερωτηματολόγιο, το συμπλήρωσαν οι δεκαεννέα (19), ενώ επτά (7) δεν απάντησαν. Ο πληθυσμός της έρευνας αποτελείται από οκτώ (8) άνδρες και έντεκα (11) γυναίκες. Οι δεκαέξι (16) από τους δεκαεννέα υπηρετούν σε μόνιμη θέση, ενώ μόλις τρεις (3) εργάζονται ως ωρομίσθιοι.

Τον πληθυσμό της έρευνας αποτελούν κατά κύριο λόγο νεοδιόριστοι εκπαιδευτικοί. Από αυτούς οι έντεκα (11) έχουν ως τίτλο σπουδών το βασικό τους πτυχίο, ενώ υπόλοιποι οκτώ (8) είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης. Τέλος, από το σύνολο των εκπαιδευτικών μόλις οι πέντε (5) κατάγονται από τον νησί της Ρόδου, ενώ οι δεκατέσσερις (14) από την υπόλοιπη Ελλάδα, και από όλους αυτούς μόλις δύο κατοικούν στο δημοτικό διαμέρισμα της Έμπωνας.

Η έρευνα διενεργήθηκε κατά την περίοδο του Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου του 2010.

Στατιστική μέθοδος ανάλυσης

Αφού συμπληρώθηκαν τα ερωτηματολόγια από τους εκπαιδευτικούς και αριθμήθηκαν κατά αύξοντα αριθμό, ο ερευνητής εισήγαγε τα στοιχεία σε πρόγραμμα EXCEL του MICROSOFT OFFICE.

Η επεξεργασία συνεχίστηκε με τη δημιουργία βάσης δεδομένων με το πρόγραμμα SPSS 17.0. Από τα δεδομένα του EXCEL δημιουργήθηκε η βάση δεδομένων στο SPSS και η συστηματική εξαγωγή των σχετικών με τις μεταβλητές πινάκων και διαγραμμάτων.

Αποτελέσματα της έρευνας: Ερμηνεία – σχολιασμός

Σύμφωνα με τις αναλύσεις και την επεξεργασία των απαντήσεων που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου εξήχθησαν αρκετά συμπεράσματα τόσο για την διδασκαλία της ΠΕ στα σχολεία της περιοχής, όσο και τη δυνατότητα ανάπτυξης δράσεων στην εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη στην περιοχή της Κυμισάλας.

Στην πρώτη ερώτηση οι εκπαιδευτικοί καλούνταν να απαντήσουν εάν οι ίδιοι έχουν διδαχθεί στοιχεία ΠΕ. Έξι (6) απάντησαν ότι έχουν διδαχθεί, ενώ οι υπόλοιποι δεκατρείς (13) όχι. Από τους έξι που απάντησαν θετικά, τρεις (3) ανήκουν στην πρωτοβάθμια και τρεις (3) στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Από τους ερωτώμενους οι ένδεκα (11) στους δεκαεννέα (19) απάντησαν ότι ασχολούνται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των μαθημάτων τους με την ΠΕ, ενώ επτά (7) απάντησαν ότι δεν ασχολούνται. Ένας (1) εκπαιδευτικός δεν απάντησε.

Από τις παραπάνω απαντήσεις και σε σχέση με τις απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση αν έχουν διδαχθεί στοιχεία ΠΕ, παρατηρούμε ότι, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1, όλοι οι εκπαιδευτικοί που έχουν διδαχθεί στοιχεία ΠΕ ασχολούνται με αυτήν στο πλαίσιο της διδασκαλίας των μαθημάτων τους. Επιπλέον, πέντε (5), αν και δεν έχουν διδαχθεί στοιχεία ΠΕ, εντούτοις ασχολούνται με την ΠΕ.

Πίνακας 1

Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού των εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την ΠΕ ως προς τους εκπαιδευτικούς που έχουν διδαχθεί στοιχεία ΠΕ

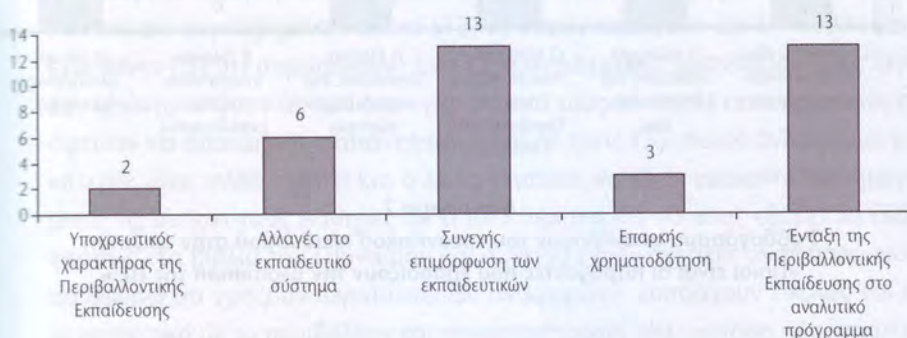
	Έχουν διδαχθεί ΠΕ	Δεν έχουν διδαχθεί ΠΕ
Ασχολούνται με την ΠΕ	6	5
Δεν ασχολούνται με την ΠΕ	0	7

Στην συνέχεια, σε όσους απάντησαν ότι ασχολούνται με την ΠΕ τέθηκε το ερώτημα με ποιον τρόπο ασχολούνται. Επτά (7) δήλωσαν ότι προτιμούν να πραγματεύονται περιβαλλοντικά θέματα στο πλαίσιο των μαθημάτων τους, τέσσερις (4) ότι συμμετέχουν σε προγράμματα ΠΕ, τρεις (3) ότι παρακινούν τους μαθητές τους να ασχοληθούν με την ΠΕ στο πλαίσιο σχολικών εκδρομών ή ανάλογων εκδηλώσεων και δύο (2) ότι αναθέτουν σύνθετες εργασίες με περιβαλλοντικό περιεχόμενο στους μαθητές τους.

Η επόμενη ερώτηση που κλήθηκαν να απαντήσουν οι ερωτώμενοι αφορούσε στους λόγους για τους οποίους ασχολούνται με την ΠΕ. Δώδεκα (12) εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι ασχολούνται για να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές τους σε περιβαλλοντικά ζητήματα, τέσσερις (4) από ενδιαφέρον προς το περιβάλλον, τρεις (3) για να συμβάλλουν στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, ένας (1) για να αποκομίσει νέες γνώσεις και ένας (1) επειδή το βλέπει ως μία ευχάριστη εμπειρία.

Στην ερώτηση με ποιόν τρόπο πιστεύουν ότι θα είναι αποτελεσματική η εφαρμογή της ΠΕ, όπως προκύπτει από τα δεδομένα του διαγράμματος 1, δεκατρείς (13) θεώρησαν απαραίτητη τη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, δεκατρείς (13) με την ένταξη της ΠΕ στο αναλυτικό πρόγραμμα, δύο (2) εκπαιδευτικοί πρότειναν να αποκτήσει η διδασκαλία της ΠΕ υποχρεωτικό χαρα-

κτήρα, έξι (6) θα επιθυμούσαν την αλλαγή του εκπαιδευτικού συστήματος και τρεις (3) την επαρκή χρηματοδότηση. Τέλος, ένας (1) εκπαιδευτικός αναφέρεται στην ανάγκη ενημέρωσης των γονέων για περιβαλλοντικά θέματα.

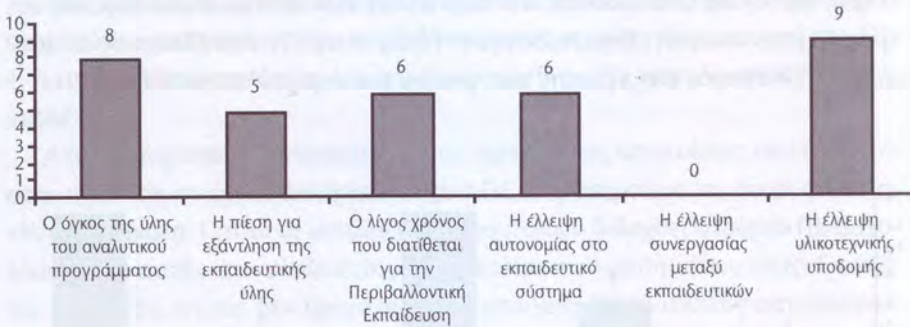
Διάγραμμα 1

Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι θα είναι αποτελεσματική η εφαρμογή της ΠΕ;»

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί που έχουν διδαχθεί ΠΕ (6) έχουν προτείνει την ένταξή της στο αναλυτικό πρόγραμμα, ενώ κανένας από τους συγκεκριμένους δεν υπέδειξε τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της.

Ερωτώμενοι για τους παράγοντες που εμποδίζουν την υλοποίηση της ΠΕ, όπως προκύπτει από τα δεδομένα στο διαγράμματος 2, εννέα (9) εκπαιδευτικοί αναφέρουν την έλλειψη της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής, οκτώ (8) επισημαίνουν ως ανασταλτικό παράγοντα το μεγάλο όγκο που έχει το αναλυτικό πρόγραμμα ενός σχολικού έτους, τόσο από πλευράς μαθημάτων, όσο και από πλευράς ύλης, πέντε (5) την πίεση για την εξάντληση της διδακτέας ύλης, έξι (6) εκπαιδευτικοί επισημαίνουν τον λιγοστό χρόνο που διατίθεται για την ενασχόληση με την ΠΕ, έξι (6) αναφέρονται στον παράγοντα της έλλειψης αυτονομίας που έχουν οι ίδιοι κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων τους, ένας (1) αναφέρει «άγνοια για τα περιβαλλοντικά προβλήματα», ενώ κανένας εκπαιδευτικός δεν αναφέρει ως παράγοντα την έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Η επόμενη ερώτηση ήταν αν πιστεύουν ότι η υλοποίηση της ΠΕ γίνεται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο. Εννέα (9) εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι η ΠΕ περιορίζεται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο. Επτά (7) εκπαιδευτικοί ωστόσο θεωρούν ότι η ΠΕ δεν περιορίζεται μόνο στη θεωρία, αλλά έχει και πρακτική πλευρά, χωρίς

Διάγραμμα 2

**Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση
«Ποιοι είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν την υλοποίηση της ΠΕ;»**

βεβαίως να αναφέρουν (αφού δεν τέθηκε το ερώτημα) τι πρακτικές χρησιμοποιούν. Τέλος, τρεις (3) ερωτώμενοι απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν. Από τους εννέα (9) εκπαιδευτικούς που απάντησαν πως θεωρούν ότι η ΠΕ υλοποιείται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο, οι επτά (7) ανήκουν στην κατηγορία που δηλώνει ότι ασχολείται με την ΠΕ.

Σε συνέχεια ερωτώνται, αν πιστεύουν ότι η περιθωριοποίηση της ΠΕ οφείλεται στο ότι η διδασκαλία γίνεται κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο. Οι απαντήσεις που δόθηκαν, από δεκατρείς (13) εκπαιδευτικούς ήταν «ΝΑΙ», τρεις απάντησαν (3) «ΟΧΙ» και τρεις (3) «Δεν ξέρω/Δε απαντώ». Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις όσων ασχολούνται με την ΠΕ, καθώς, οκτώ (8) απ' αυτούς απάντησαν ότι συμφωνούν με το ότι περιθωριοποιείται λόγω του ότι διδάσκεται σε θεωρητικό επίπεδο, ενώ δύο (2) δεν συμφώνησαν. Επίσης, από τους εκπαιδευτικούς που δεν ασχολούνται με την ΠΕ, πέντε (5) απάντησαν ότι συμφωνούν με το ότι η ΠΕ περιθωριοποιείται λόγω του ότι διδάσκεται σε θεωρητικό επίπεδο και ένας (1) απάντησε ότι δεν συμφωνεί.

Στο ερώτημα εάν ενασχολούμενοι στην τάξη με την ΠΕ επεξεργάζονται τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα, έξι (6) απάντησαν πως ασχολούνται με περιβαλλοντικά ζητήματα τοπικού ενδιαφέροντος και εννέα (9) ότι δεν ασχολούνται με αυτά. Δύο (2) απάντησαν «Δεν ξέρω/Δεν απαντώ», ενώ δύο (2) ερωτώμενοι δεν απάντησαν καθόλου. Επιπλέον παρατηρήθηκε ότι από τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με την ΠΕ, οι πέντε (5) ασχολούνται με τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα, ενώ οι έξι (6) όχι. Λιγότεροι δηλαδή από τους μισούς εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με την ΠΕ και ένας στους τέσσερις περίπου από το σύνολο των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στα σχολεία της Έμφωνας ασχολού-

νται με τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Ως σχετικά θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν αναφέρουν «το θέμα της ανακύκλωσης», «το δάσος του Καψή» και «αιολικό πάρκο της Ρόδου».

Στην ερώτηση αν τα διδακτικά εγχειρίδια συμβάλλουν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών, η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών και πιο συγκεκριμένα δώδεκα (12) εξ αυτών πιστεύουν ότι δεν συμβάλλουν, ενώ πέντε (5) ότι συμβάλλουν. Δύο (2) εκπαιδευτικοί απάντησαν «Δεν ξέρω/Δεν απαντώ». Όσον αφορά στο «γιατί;», από τους πέντε (5) εκπαιδευτικούς που όφειλαν να απαντήσουν απάντησαν μόνο οι τρεις (3). Αυτοί αναφέρουν ειδικότερα: «ναι, αλλά πρέπει και ο εκπαιδευτικός να είναι ευαισθητοποιημένος, ώστε να μνησεί τους μαθητές σε τέτοια θέματα και να τους εξάρει το ενδιαφέρον»· «τα βιβλία του Γυμνασίου και Λυκείου έχουν σχετικές αναφορές, ωστόσο θεωρώ ότι χρήζουν περισσότερων αναφορών»· «υπάρχουν εικόνες και κείμενα σχετικά με το περιβάλλον και την καταστροφή του, ωστόσο πέραν του αρχικού σοκ των μαθητών, ίσως από μια σκληρή εικόνα, δεν γίνεται τίποτα περισσότερο από πλευράς τους – στο διάλειμμα και πάλι θα πετάξουν το σκουπίδι εκτός κάδου».

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι από τους εκπαιδευτικούς που έχουν δηλώσει ότι ασχολούνται με την ΠΕ, τέσσερις (4) απαντούν ότι τα διδακτικά εγχειρίδια συμβάλλουν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών, ενώ έξι (6) ότι δεν συμβάλλουν. Από την άλλη, από όσους δήλωσαν ότι δεν ασχολούνται με την ΠΕ, ένας (1) δηλώνει ότι τα διδακτικά εγχειρίδια συμβάλλουν, ενώ πέντε (5) ότι δεν συμβάλλουν.

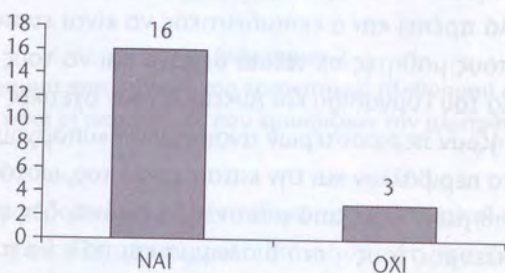
Οι επόμενες δύο ερωτήσεις που κλήθηκαν να απαντήσουν οι εκπαιδευτικοί ήταν αν πιστεύουν ότι η πολιτισμική κληρονομιά ενός τόπου αποτελεί μέρος της ΠΕ και αν οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν το ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον του τόπου τους. Και στις δύο αυτές ερωτήσεις, τα αποτελέσματα ήταν ίδια. Όλοι οι εκπαιδευτικοί (και οι δεκαεννέα) που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν πως πιστεύουν ότι η πολιτισμική κληρονομιά ενός τόπου είναι μέρος της ΠΕ. Επίσης, πιστεύουν ότι οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίζουν τόσο το ιστορικό όσο και το πολιτισμικό περιβάλλον του τόπου τους.

Στην συνέχεια, ερωτήθηκαν αν θεωρούν ως υποχρέωση τους να διδάσκουν στους μαθητές την ιστορία του τόπου. Όπως φαίνεται στον πίνακα 2 και στο διάγραμμα 3, δεκαέξι (16) θεωρούν ότι είναι υποχρέωση των εκπαιδευτικών να διδάσκουν την ιστορία του τόπου που υπηρετούν στους μαθητές, ενώ τρεις (3) δηλώνουν ότι κάτι τέτοιο δεν βρίσκεται μέσα στις υποχρεώσεις τους.

Πίνακας 2

Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Θεωρείτε υποχρέωση των εκπαιδευτικών να διδάσκουν στους μαθητές την ιστορία του τόπου τους;»

Απάντηση	Αρ. Απαντήσεων
ΝΑΙ	16
ΟΧΙ	3

Διάγραμμα 3

Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Ποιοι είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν την υλοποίηση της ΠΕ;»

Η ερώτηση που ακολούθησε ζητά από τους εκπαιδευτικούς να αναφέρουν αν γνωρίζουν την ιστορία της περιοχής που υπηρετούν. Έξι (6) εκπαιδευτικοί απάντησαν πως γνωρίζουν την ιστορία της περιοχής, ενώ οι υπόλοιποι δεκατρείς (13) δεν τη γνώριζαν. Από τους έξι (6) εκπαιδευτικούς που γνώριζαν την ιστορία της περιοχής της Έμπωνας, οι τρεις (3) κατάγονται από το νησί της Ρόδου, ενώ οι άλλοι τρεις (3) όχι. Επιπλέον, δύο (2) εκπαιδευτικοί που κατάγονται από το νησί της Ρόδου δεν γνωρίζουν την ιστορία της περιοχής που υπηρετούν. Επίσης, δηλώνουν πως δεν την γνωρίζουν και έντεκα (11) ακόμη εκπαιδευτικοί, οι οποίοι δεν κατάγονται από την Ρόδο.

Από τους δεκαέξι (16) οι οποίοι δήλωσαν ότι θεωρούν υποχρέωση των εκπαιδευτικών να διδάσκουν την ιστορία του τόπου που υπηρετούν, οι έξι (6) γνωρίζουν την ιστορία της περιοχής, ενώ οι δέκα (10) όχι. Οι τρεις (3) που δήλωσαν ότι δεν είναι υποχρέωση τους να διδάσκουν την τοπική ιστορία δεν γνωρίζουν την ιστορία της περιοχής.

Στην ερώτηση με ποιους πιστεύουν ότι πρέπει κυρίως να συνεργαστούν για να ενημερωθούν για την ιστορία της περιοχής, έντεκα (11) εκπαιδευτικοί δη-

λώνουν ότι πρέπει να συνεργασθούν με του τοπικούς παράγοντες για να ενημερωθούν για την τοπική ιστορία, έξι (6) θεωρούν ότι πρέπει να συνεργασθούν με επιστήμονες που εργάζονται στην περιοχή, ενώ ένας (1) με τον Διευθυντή του σχολείου που υπηρετεί. Επίσης, ένας (1) αναφέρει τη χρήση του διαδικτύου και βιβλίων που αναφέρουν ιστορικά γεγονότα.

Στη συνέχεια, ερωτήθηκαν αν θα παρότρυναν τους γονείς των μαθητών να επισκέπτονται συχνά τους χώρους ιστορικού ενδιαφέροντος της περιοχής τους. Σε αυτή την ερώτηση δεκαπέντε (15) απάντησαν «ΝΑΙ», ένας (1) απάντησε «ΟΧΙ», ενώ τρεις (3) εκπαιδευτικοί απάντησαν «Δεν Ξέρω/ Δεν απαντώ».

Σε όσους απάντησαν «ΝΑΙ» ζητήθηκε να αιτιολογήσουν την απάντησή τους. Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι: «Για να συζητούν με τα παιδιά τους ιστορικά θέματα»· «Για να γνωρίσουν τα παιδιά την ιστορία της περιοχής τους»· «Για να μάθουν για τη δημιουργικότητα – τα επιτεύγματα των προγόνων τους»· «Για να ευαισθητοποιήσουν τα παιδιά και να αποκτήσουν ερεθίσματα που θα οδηγήσουν σε έρευνα, αναζήτηση πληροφοριών που αφορούν την περιοχή τους»· «γιατί οι περισσότεροι δεν την έχουν επισκεφθεί»· «οι γονείς αποτελούν πρότυπα για τα παιδιά τους»· «η δική τους ενημέρωση αποτελεί εναρκτήρια αφηγηρία για το ενδιαφέρον και την ώθηση των παιδιών τους σε τέτοια θέματα»· «ώστε να αναπτυχθεί το ενδιαφέρον και η αγάπη για τον τόπο, με τελικό σκοπό την ιστορική και ζωντανή παραδοσιακή συνέχεια του τρόπου ζωής στη σύγχρονη κοινωνία»· «η συνεχής επαφή με την φύση και την ιστορία βοηθά τα παιδιά να δουν κάποια πράγματα διαφορετικά – ίσως και πιο ώριμα», «για να γνωρίζουν την πολιτιστική τους κληρονομιά».

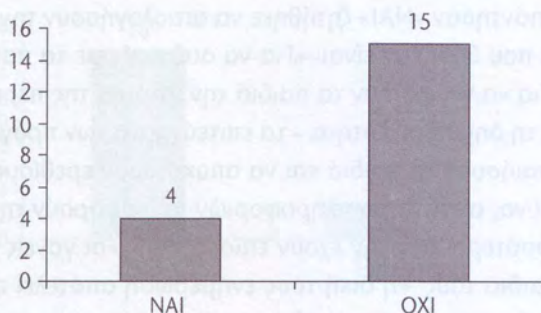
Εστιάζοντας ακόμη περισσότερο στην ιστορική περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας οι εκπαιδευτικοί ερωτήθηκαν αν γνωρίζουν τη συγκεκριμένη περιοχή. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα του πίνακα 3 και στο διαγράμματος 4, τέσσερις (4) απάντησαν πως την γνωρίζουν, ενώ οι δεκαπέντε (15) «όχι».

Στη συνέχεια συγκρίθηκαν οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών οι οποίοι γνωρίζουν και όσων δεν γνωρίζουν την αρχαία Κυμισάλα, σε σχέση με τα χρόνια υπηρεσίας τους και με τον τόπο καταγωγής. Τρεις (3) εκπαιδευτικοί που κατάγονται από το νησί της Ρόδου απάντησαν πως γνωρίζουν την περιοχή, ενώ δύο (2) πως δεν τη γνωρίζουν. Από αυτούς που δεν κατάγονται από τη Ρόδο μόνο ένας (1) γνωρίζει την περιοχή, ενώ οι υπόλοιποι δεκατρείς (13) όχι.

Σε όσους απάντησαν ότι γνωρίζουν την αρχαία Κυμισάλα ζητήθηκε να απαντήσουν από πού τη γνωρίζουν σε μία ανοιχτού τύπου ερώτηση. Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι: «ζω και δουλεύω στην περιοχή»· «την γνωρίζω από πηγές πληροφόρησης όπως το διαδίκτυο»· «από επίσκεψη στην περιοχή, αρχαίες αναφορές σε ιστορικά εγχειρίδια»· «από παρουσίαση σχετικά με τα αποτελέ-

Πίνακας 3
Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση
«Γνωρίζετε την περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας;»

Απάντηση	Αρ. Απαντήσεων
ΝΑΙ	4
ΟΧΙ	15
Συνολικά	19

Διάγραμμα 4
Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση
«Γνωρίζετε την περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας;»

Πίνακας 4
Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού των εκπαιδευτικών οι οποίοι
γνωρίζουν την αρχαία Κυμισάλα ως προς τόπο καταγωγής τους.

	Κατάγονται από τη Ρόδο	Δεν κατάγονται από τη Ρόδο
Γνωρίζουν την αρχαία Κυμισάλα	3	1
Δεν γνωρίζουν την αρχαία Κυμισάλα	2	13

σματα των ανασκαφών η οποία έλαβε χώρα στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς».

Στην ερώτηση αν έχουν επισκεφθεί την περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας, ένας (1) μόνο εκπαιδευτικός απάντησε πως την έχει επισκεφτεί, ενώ οι υπόλοιποι δεκαοκτώ (18) δεν την είχαν επισκεφθεί. Μάλιστα, ο συγκεκριμένος που

την επισκέφθηκε το έκανε για να δει από κοντά τους αρχαιολογικούς χώρους της, όπως απάντησε, στην αμέσως επόμενη ερώτηση.

Ερωτώμενοι αν πιστεύουν ότι η περιοχή της Κυμισάλας έχει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, έξι (6) απάντησαν ότι πιστεύουν πως έχει, ενώ κανένας δεν απάντησε ότι δεν έχει. Δεκατρείς (13) απάντησαν «Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ». Επιπλέον, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί (και οι τέσσερις) που γνωρίζουν την περιοχή θεωρούν πως έχει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον.

Σε όσους απάντησαν στο προηγούμενο ερώτημα πως θεωρούν ότι η περιοχή έχει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, τους ζητήθηκε να τεκμηριώσουν την απάντησή τους. Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι: «Είναι ένας αρχαιολογικός χώρος με πλούσια βλάστηση και μεγάλη δασική έκταση»· «ακόμη κι αν δεν έχω πάει μέχρι τώρα πιστεύω πως κάθε αρχαιολογικός χώρος έχει τη δική του αξία ιστορικά»· «βρίσκεται σε περιοχή φυσικού κάλλους» και «λόγω θέσης και φυσικού κάλλους».

Κατόπιν, όσοι απάντησαν «ναι», ερωτήθηκαν με ποιον τρόπο θα την ενέτασσαν στο πλαίσιο της ΠΕ. Όπως φαίνεται στον πίνακα 5 και στο διάγραμμα 5 που ακολουθούν, πέντε (5) εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι μπορούν να εντάξουν την περιοχή της Κυμισάλας στα πλαίσια της ΠΕ, με την πραγματοποίηση σχολικής εκδρομής, τέσσερις (4) για τη διενέργεια επιτόπιας έρευνας στα πλαίσια υλοποίησης project, ένας (1) για να επισκεφτούν αρχαιολογικούς χώρους και τρεις (3) για μία απλή επίσκεψη στο δάσος.

Η επόμενη ερώτηση ήταν κατά πόσο η ύπαρξη αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου στην περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον τους να την εντάξουν σε κάποιο πρόγραμμα ΠΕ». Στην ερώτηση αυτή, δεκατρείς (13) εκπαιδευτικοί απάντησαν «ΝΑΙ» ένας (1) απάντησε «ΟΧΙ», ενώ πέντε (5) απάντησαν «Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ».

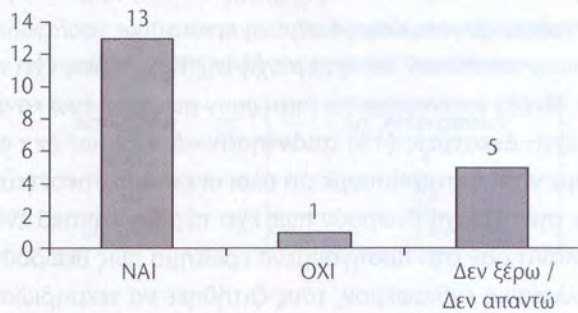
Ακολούθως ερωτήθηκαν αν γνωρίζουν ότι η περιοχή της Κυμισάλας έχει ενταχθεί στο δίκτυο «NATURA 2000». Τρεις (3) απάντησαν πως γνωρίζουν ότι η περιοχή της Κυμισάλας είναι προστατευόμενη περιοχή και ανήκει στο δίκτυο

Πίνακας 5

Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση

«Η ύπαρξη αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου στην περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον σας να την εντάξετε σε κάποιο πρόγραμμα ΠΕ;»

Απάντηση	Αρ. Απαντήσεων
ΝΑΙ	13
ΟΧΙ	1
Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ	5

Διάγραμμα 5

Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Η ύπαρξη αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου στην περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον σας να την εντάξετε σε κάποιο πρόγραμμα Π.Ε.»»

«NATURA 2000», δεκατρείς (13) ότι δεν το γνώριζαν, ενώ τρεις (3) απάντησαν «Δεν Ξέρω/ Δεν απαντώ». Οι τρεις (3) από τους τέσσερις εκπαιδευτικούς που γνωρίζουν την αρχαία Κυμισάλα γνωρίζουν, επίσης, και ότι είναι προστατευόμενη περιοχή, μόνο ο ένας (1) δεν το γνώριζε. Από τους δεκαπέντε που δεν γνωρίζουν την περιοχή οι δεκατρείς δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν ότι ανήκει στο δίκτυο «NATURA 2000» και δύο (2) δηλώνουν «Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ».

Αμέσως μετά ερωτήθηκαν αν γνωρίζουν κάποια από τα είδη φυτών της περιοχής της Κυμισάλας, καθώς επίσης, σε όσους απάντησαν προηγουμένως θετικά, ποια γνωρίζουν.

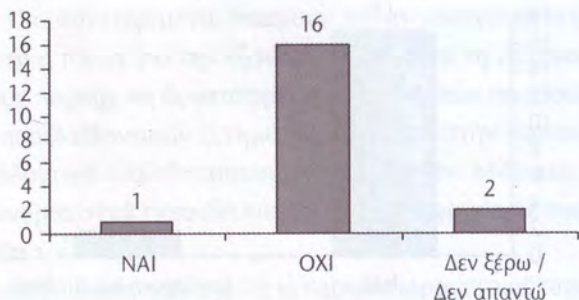
Μόνο ένας (1) εκπαιδευτικός απάντησε ότι γνωρίζει κάποια είδη φυτών της περιοχής, δεκαέξι (16) απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν τα είδη των φυτών που ευδοκούν στην περιοχή, ενώ δύο απάντησαν «Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ».

Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι από τους τέσσερις (4) που γνωρίζουν την περιοχή της Κυμισάλας και από τους τρεις (3) που γνωρίζουν ότι ανήκει στο δίκτυο «NATURA 2000» μόνο ένας (1) εκπαιδευτικός γνωρίζει κάποια είδη φυτών

Πίνακας 6

Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Γνωρίζετε κάποια από τα είδη φυτών της περιοχή της Κυμισάλας;»

Απάντηση	Αρ. Απαντήσεων
ΝΑΙ	1
ΟΧΙ	16
Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ	2

Διάγραμμα 6

Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Γνωρίζετε κάποια από τα είδη φυτών της περιοχής της Κυμισάλας;»

που ευδοκιμούν στην περιοχή. Επιπλέον, αυτός ο εκπαιδευτικός έχει δηλώσει ότι δεν έχει επισκεφθεί την περιοχή αυτή, ενώ ο εκπαιδευτικός που την έχει επισκεφθεί δηλώνει ότι δεν γνωρίζει κάποια είδη φυτών.

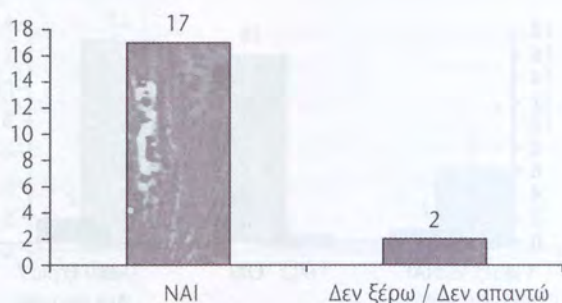
Η τελευταία ερώτηση ήταν αν η ύπαρξη περιβαλλοντικών μονοπατιών στην περιοχή της Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον τους να την επισκεφθούν. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα του πίνακα 7 και του διαγράμματος 7, δεκαεπτά (17) εκπαιδευτικοί απαντούν θετικά, ενώ δύο (2) δηλώνουν «Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ».

Καταλήγοντας, λοιπόν, σε κάποια επαγωγικά συμπεράσματα από τη συγκεκριμένη ερώτηση μπορούμε να πούμε ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί που ασχολούνται με την ΠΕ, και οι έντεκα, δηλώνουν ότι θα αύξανε το ενδιαφέρον τους να επισκεφτούν την περιοχή η ύπαρξη περιβαλλοντικών μονοπατιών. Ένα επιπλέον στοιχείο που μπορούμε να επισημάνουμε είναι ότι από τους δεκαεπτά (17) ερωτώμενους που απάντησαν «ΝΑΙ» στην τελευταία ερώτηση, οι δεκατρείς (13) έδειξαν ενδιαφέρον να εντάξουν την περιοχή σε κάποιο πρόγραμμα ΠΕ, αν υπήρχε αρχαιολογικό-οικολογικό πάρκο.

Πίνακας 7

Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση «Η ύπαρξη περιβαλλοντικών μονοπατιών στην περιοχή της Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον σας να την επισκεφθείτε»

Απάντηση	Αρ. Απαντήσεων
ΝΑΙ	17
Δεν ξέρω/ Δεν απαντώ	2

Διάγραμμα 7

**Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση
«Η ύπαρξη περιβαλλοντικών μονοπατιών στην περιοχή της Κυμισάλας
θα αύξανε το ενδιαφέρον σας να την επισκεφθείτε»**

Συμπεράσματα – προτάσεις

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας είναι δυνατή η εξαγωγή συγκεκριμένων συμπερασμάτων, τόσο για τις γνώσεις, όσο και τις απόψεις των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στο δημοτικό διαμέρισμα της Έμπωνας, σε ότι αφορά στην ΠΕ και σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης στην περιοχή της Κυμισάλας.

Κατ' αρχάς από την έρευνα προκύπτει το έντονο ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών να ενασχοληθούν με την ΠΕ. Όλοι οι εκπαιδευτικοί τονίζουν την ανησυχία τους για το περιβάλλον και την ανάγκη ευαισθητοποίησης των μαθητών τους για τα περιβαλλοντικά προβλήματα που εμφανίζονται στην περιοχή τους αλλά και τον πλανήτη.

Η ΠΕ χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης και θεωρείται πολύ σημαντική, αφού όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των εκπαιδευτικών που έχουν διδαχθεί ΠΕ, τόσο μεγαλύτερος θα είναι και ο αριθμός αυτών που θα ασχολούνται με περιβαλλοντικά προβλήματα και που θα προσπαθήσουν να δημιουργήσουν ευαισθητοποιημένες περιβαλλοντικές συνειδήσεις στους μαθητές τους. Έτσι, προτείνεται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, κυρίως μέσω των Προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Π.Ε.Κ.) κατά την έναρξη του σχολικού έτους, αλλά και κατά τη διάρκειά του, καθώς θα μπορούσε να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο τόσο για πιο γόνιμη διδασκαλία της ΠΕ, όσο όμως, και της αναθεώρησης και αναζωπύρωσης της διάθεσης των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Επίσης, για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία της ΠΕ, οι εκπαιδευτικοί δη-

λώνουν ότι θα πρέπει να αναθεωρηθεί η γενική φιλοσοφία του αναλυτικού προγράμματος. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούν ότι αν μειωνόταν ο όγκος της διδασκείας ύλης και η πίεση για την εξάντλησή της κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, θα τους παρείχε τη δυνατότητα να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο στη διδασκαλία περιβαλλοντικών ζητημάτων, αλλά και στην προσπάθεια δημιουργίας περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων μαθητών. Μάλιστα, θα έδινε μεγαλύτερη αυτονομία στον εκπαιδευτικό που θα οδηγούσε σε πιο αποτελεσματική διδασκαλία της ΠΕ.

Σχετικά με την υλοποίηση της ΠΕ οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι υλοποιείται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιείται. Επίσης, αναφέρουν ότι τα διδακτικά εγχειρίδια δεν βοηθούν στη διδασκαλία της ΠΕ, συνεπώς κρίνεται αναγκαία η αναμόρφωση τους στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Επιπλέον, ο βιωματικός χαρακτήρας της ΠΕ, επιβάλλει παιδαγωγικές δραστηριότητες σε χώρους περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, οι οποίες θα παρείχαν τη δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν ότι τα περισσότερα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Εμβραθύνοντας, σε θέματα τοπικού περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή της Κυμισάλας, θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα τοπικού ενδιαφέροντος. Η εκμάθηση, ωστόσο, της ιστορίας του τόπου καταγωγής των μαθητών και του πολιτισμικού περιβάλλοντος της περιοχής θεωρείται απαραίτητη. Θα πρέπει να περιλαμβάνεται στη διδακτέα ύλη, ακόμη και αν δεν αναφέρεται στα διδακτικά εγχειρίδια και η αρχαία Κυμισάλα αποτελεί μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση.

Επίσης, η τοπική ιστορία θεωρείται ότι μπορεί να αποτελέσει μέρος της ΠΕ και η διδασκαλία της στους μαθητές μπορεί να θεωρηθεί ως υποχρέωση των εκπαιδευτικών. Θα μπορούσε κανείς να αναζητήσει την ιστορία της αρχαίας Κυμισάλας μέσα από γραπτές πηγές (βιβλία, δημοσιεύματα) ή το διαδίκτυο (υπάρχει ήδη σε λειτουργία ιστοσελίδα, η οποία φιλοξενεί πρόσφατα επιστημονικά δημοσιεύματα για την περιοχή, καθώς και πληροφορίες για την εξέλιξη της αρχαιολογικής έρευνας: www.eulimene.eu/kymissala.php), ή να προσεγγίσει επιστήμονες και ερευνητές που ασχολούνται με την περιοχή. Επίσης η τοπική κοινωνία θα μπορούσε να είναι αρωγός σε αυτή την προσπάθεια.

Επιπλέον, η συχνή επίσκεψη των μαθητών με τους γονείς τους, σε χώρους ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος μπορεί να συμβάλει στην εκμάθηση τη τοπικής ιστορίας. Με την ευκαιρία της επίσκεψης, οι μαθητές θα μπορούν να συζητήσουν με τους γονείς τους την ιστορία του αρχαίου Δήμου των

Κυμισαλέων, να ευαισθητοποιηθούν για να αναζητήσουν τη γνώση της τοπικής ιστορίας και κατά συνέπεια θα ζητούν από τους δασκάλους και τους καθηγητές τους να τους τη διδάξουν. Μάλιστα, οι ίδιοι εκπαιδευτικοί, θα ήταν καλό, να παροτρύνουν τους γονείς των μαθητών τους να επισκεφτούν τους αρχαιολογικούς χώρους της Κυμισάλας.

Δεδομένου ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν κατάγονται από την περιοχή, αλλά και ο μικρός χρόνος που υπηρετούν στα σχολεία της Έμπωνας, έχουν ως αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν όχι μόνο την ιστορία της περιοχής ή την ανασκαφική δραστηριότητα στην Κυμισάλα, αλλά να αγνοούν ακόμη και την ύπαρξη αυτής της περιοχής και τον βιολογικό πλούτο που υπάρχει σε αυτήν. Το γεγονός, όμως, ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί κατάγονται από νησί της Ρόδου σηματοδοτεί την ανάγκη προβολής της περιοχής από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, με αναφορά στα νέα αρχαιολογικά ευρήματα και τη σημασία της αρχαιολογικής έρευνας που διενεργείται. Οι τοπικοί φορείς θα πρέπει να συνεργαστούν με την αρχαιολογική έρευνα, αλλά και να προγραμματίσουν εκδηλώσεις, ημερίδες και συνέδρια, τόσο στην ευρύτερη περιοχή του (τοπικού) Δημοτικού Διαμερίσματος της Έμπωνας Ρόδου, όσο και στην πόλη της Ρόδου, προβάλλοντας την ιστορία και την αρχαιολογία της Κυμισάλας.

Το γεγονός ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν την περιοχή θα μπορούσε να ξεπεραστεί με την οργανωμένη επίσκεψη τους στην περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας, στο πλαίσιο είτε μίας εκπαιδευτικής εκδρομής, όπου με την παρουσία ειδικών ερευνητών που δραστηριοποιούνται εκεί, να ευαισθητοποιηθούν, να δουν και να γνωρίσουν από κοντά την περιοχή. Η καλύτερη περίοδος θα ήταν με την έναρξη του σχολικού έτους, καθώς ο καιρός είναι ιδανικός για τέτοιου είδους δραστηριότητες. Επιπλέον, θα έχουν όλο το σχολικό έτος στη διάθεσή τους για να αξιοποιήσουν δημιουργικά όλες τις εμπειρίες και τις γνώσεις στο πλαίσιο των μαθημάτων τους.

Επειδή, κατά γενική ομολογία, η περιοχή της Κυμισάλας είναι ένας τόπος μοναδικού φυσικού κάλλους, θα μπορούν να έχουν μία πρώτη εικόνα του τοπίου και του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου που υπάρχει σε αυτή, ώστε να μπορούν να προγραμματίσουν, για να εντάξουν την περιοχή στις δραστηριότητες τους κατά την υλοποίηση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων τους στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Πέραν όμως των υπαρχόντων αρχαιολογικών καταλοίπων, είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν και οι κατάλληλες υποδομές και η σωστή διαμόρφωση της περιοχής, που θα την καταστήσουν πιο ελκυστική στον επισκέπτη ως χώρο εκδρομής ή αναψυχής στο πλαίσιο των ημερήσιων εκδρομών των σχολείων του νησιού.

Με την ίδρυση ενός αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου θα αυξηθεί το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών να επισκεφθούν την περιοχή, είτε μόνοι είτε στο πλαίσιο πραγματοποίησης σχολικών εκδρομών. Το αρχαιολογικό - οικολογικό πάρκο θα προσφέρει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα βιωματικής διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας και ταυτόχρονα την ευκαιρία στους μαθητές να αντιληφθούν τη μορφή της περιοχής κατά την αρχαιότητα, αλλά και τον χώρο απ' όπου ανασύρθηκαν πλήθος σημαντικών αρχαιολογικών ευρημάτων. Ταυτόχρονα, θα μπορούν να συζητούν επιτόπου για το φυσικό περιβάλλον και τα προβλήματα που μπορούν να προκύψουν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και παράλληλα να παρατηρούν την βιοποικιλότητα της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να συνδυάσουν αρμονικά την διδασκαλία της πολιτιστικής με τη βιολογική ποικιλότητα της Κυμισάλας.

Η διαμόρφωση περιβαλλοντικών μονοπατιών θεωρείται επιβεβλημένη. Μέσα στα μονοπάτια θα μπορούν να υλοποιούνται εκπαιδευτικές δραστηριότητες στο πλαίσιο της ΠΕ, αλλά και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Θα διαμορφωθεί ένας ευχάριστος χώρος αναψυχής, τόσο για τους μαθητές, όσο και για τους απλούς επισκέπτες που μπορεί να είναι είτε οι κάτοικοι του νησιού της Ρόδου, είτε περιηγητές.

Γενικώς, η περιοχή της Κυμισάλας, όπως έχει δείξει η αρχαιολογική σκαπάνη, παρουσιάζει μεγάλο ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ροδιακής ιστορίας. Επιπλέον, αποτελεί ένα τόπο μοναδικού φυσικού κάλλους και μείζονος οικολογικού ενδιαφέροντος αναγνωρισμένου και προστατευμένου από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Νομοθεσία. Όλα αυτά τα στοιχεία, όπως δείχνει και η έρευνα, αποτελούν πλεονεκτήματα για τους εκπαιδευτικούς. Με την συνεργασία εκπαιδευτικών και τοπικών φορέων, το σωστό συντονισμό και προγραμματισμό, αλλά και τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών στην περιοχή, η Κυμισάλα θα μπορέσει να διαμορφωθεί σε έναν χώρο ιστορικού, πολιτιστικού περιβαλλοντικού και οικολογικού ενδιαφέροντος, τον οποίο οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να αξιοποιήσουν έμπρακτα στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Η παρούσα εργασία, ως μελέτη περίπτωσης, είναι μιας περιορισμένης εμβέλειας έρευνα τα αποτελέσματά της οποίας δεν μπορούν να γενικευτούν σε ολόκληρο τον εκπαιδευτικό πληθυσμό. Παρόλα αυτά όμως τα συμπεράσματα που προέκυψαν μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για ένα γενικότερο προβληματισμό στο πεδίο της ΠΕ και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Βιβλιογραφία

- Ανδρεαδάκης, Ν., Ναχόπουλος, Ν. και Ξανθάκου, Γ. (2010). Οι γνώσεις των μαθητών πάνω σε θέματα τοπικής Ιστορίας, μέσα από τη ματιά των δασκάλων: η περίπτωση του νομού Πιερίας. Στο Σ. Κανελλάκη, Κ. Μαριδάκη-Κασσωτάκη και Β. Παπαβασιλείου (επιμ.), *Διεργασίες Σκέψης στο Σχολείο και το Περιβάλλον*. Αθήνα: Πεδίο, σσ. 263-288.
- Βελιώτη-Γεωργοπούλου Μ. (1996). Πολιτιστική κληρονομιά και αισθητική αγωγή στη σχολική διδασκαλία. *Το Παιδί και η Αισθητική Αγωγή. Πρακτικά Συνεδρίου*, Αθήνα, σσ. 319-324.
- Βεργωτή, Θ. (2009). *Η Αειφορική Διαχείριση Νησιωτικών Περιοχών με Πολιτισμικό και Οικολογικό Ενδιαφέρον. Η Περίπτωση της Ευρύτερης Περιοχής της Κυμισάλας στη Ρόδο*. Αδημ. Μεταπτυχιακή Εργασία, Ρόδος: Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Παν/μιο Αιγαίου.
- Βεργωτή, Θ. (2010). Προοπτικές αειφόρου ανάπτυξης και εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας του Δήμου Αταβύρου της Νήσου Ρόδου. Μια εναλλακτική πρόταση. *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου, Τοπικές Κοινωνίες και Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Συνύπαρξη για Αειφορική Ανάπτυξη*, Ρόδος: Δήμος Ροδίων-Πανεπιστήμιο Αιγαίου-Διεθνές Κέντρων Συγγραφέων και Μεταφραστών Ρόδου (Αναδημοσίευση: <http://www.eulimene.eu/read/Vergoti%20Thomais.pdf>. Προσπελάστηκε 29/06/2010).
- Γκιζελή, Β. (1996). Η πολιτική της αισθητικής αγωγής και του πολιτισμού. *Το Παιδί και η Αισθητική Αγωγή. Πρακτικά Συνεδρίου*, Αθήνα, σσ. 303-331.
- Δημητρίου, Α. (2009). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιβάλλον, Αειφορία. Θεωρητικές και Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Ζαχαρίου, Α., Καίλα, Μ. και Κατσίκης, Α. (2008). Αειφόρο Σχολείο: Διαπιστώσεις, Επιδιώξεις και Προοπτικές. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 1(3), 269-288, Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Λιαράκου, Γ. και Φλογαίτη, Ε. (2007). *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*. Αθήνα: Νήσος.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. (2008). Η Κυμισάλα και οι προοπτικές ανάπτυξης αρχαιολογικού τουρισμού στο Δήμο Αταβύρου. *1ο Τοπικό Συνέδριο Ρόδου Για την Ανάπτυξη και Προώθηση Δραστηριοτήτων Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού*, 13 Δεκεμβρίου 2008, Ξενοδοχείο ΕΛΑΦΟΣ, Προφήτης Ηλίας, Δήμος Καμείρου (Ηλεκτρονικά πρακτικά: <http://www.ecomuseum.gr/UI/customPages/pages.php?pageid=160>. Αναδημοσίευση: <http://www.eulimene.eu/read/kymissala.pdf>. Προσπελάστηκε 09/02/2011).
- Στεφανάκης, Μ.Ι. (2009). Ο Αρχαίος Δήμος των Κυμισαλέων: πέντε χρόνια έρευνας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΚΒ' ΕΠΚΑ. *Δωδεκάνησος. Επίσημον Δελτίον των εν Δωδεκάνησω Επαρχιών του Οικουμενικού Θρόνου Β'*, σσ. 135-158.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. (2010α), Η αρχαία Κυμισάλα στο Δήμο Αταβύρου: Παρελθόν, παρόν και μέλλον. *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου, Τοπικές Κοινωνίες και Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Συνύπαρξη για Αειφορική Ανάπτυξη*. Δήμος Ροδίων-Πανεπιστήμιο Αιγαίου-Διεθνές Κέντρων Συγγραφέων και Μεταφραστών Ρόδου: Ρόδος (Αναδημοσίευση: <http://www.eulimene.eu/read/Ancient-Kymissala.pdf>. Προσπελάστηκε

09/02/2011).

Στεφανάκης, Μ.Ι. (2010β). Πρόταση ίδρυσης αρχαιολογικού-οικολογικού πάρκου στη Ρόδο (αρχαία Κυμισάλα): Μια πρόκληση για την τοπική ανάπτυξη, στο Μπεριάτος, Η. και Παπαγεωργίου, Μ. (επιμ.), *Χωροταξία-Πολοδομία-Περιβάλλον στον 21^ο Αιώνα: Ελλάδα - Μεσόγειος*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σσ. 685-702. (Αναδημοσίευση: http://www.eulimene.eu/read/Stefanakis_2010b.pdf. Προσπελάστηκε 09/02/2011).

Φλογαίτη, Ε. (2006). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χατζηνικολάου, Τ. (1996). Σχολείο και πολιτιστική κληρονομιά: Η ελληνική εμπειρία. *Το Παιδί και η Αισθητική Αγωγή. Πρακτικά Συνεδρίου*, Αθήνα. σσ. 287-295.

Breiting S., Mayer, M. and Mogensen, F. (2005). *Quality Criteria for ESD-Schools*. Vienna: ENSI.

Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007). *Research methods in Education* (6th ed.). London: Routledge.

Dobson, A. (1996). Environmental Sustainableities: An analysis and a typology. *Environmental Politics*, 5(3) σσ. 401-428.

Hinterberger, F & Luks, F. (1998). *Dematerialisation Employed and Competition in Globalised Economy*. Wuppertal: Wuppertal Institut.

Huckle, J. (1996). Teacher Education. In J. Huckle & S. Sterling (Eds), *Education for Sustainability*. London: Earthscan Publications.

Korhonen, J. (2003). Should we measure corporate social responsibility? *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol. 10, σσ. 25-39.

UNCED (1992). *Agenda 21. The United Nations Programme of Action from Rio*. New York: UN.

UNESCO (2005). *UN Decade of Education for Sustainable Development 2005 -2014, International Implementation Scheme, Draft*, Παρίσι: UNESCO.

**Ο αρχαίος
Δήμος των
Κυμισαλέων**

Εγκαταστάσεις

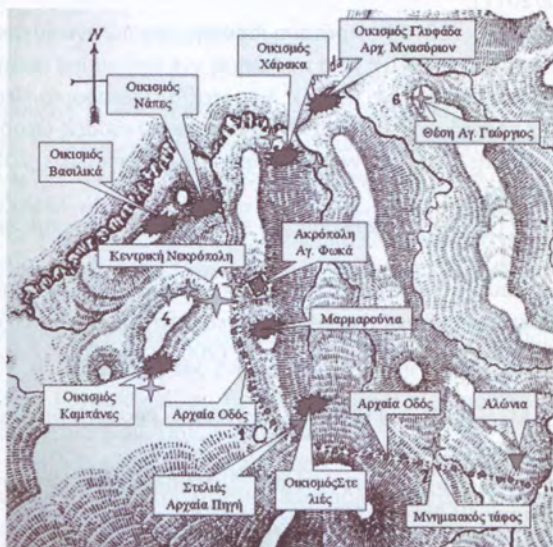
Νεκροταφεία

Ακρόπολη

Άλλες θέσεις

GR4210005 - ΡΟΔΟΣ - ΑΚΡΑΜΥΤΗΣ - ΑΡΜΕΝΙΣΤΗΣ - ΑΤΤΑΒΗΡΟΣ

<p>4210005</p> <p>ΜΕΡΟΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΕΩΝ</p>		
<p>Παραγωγή: ΕΡΕΥΝΑ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ - ΑΤΤΑΒΗΡΟΣ</p> <p>Επίσημο Έργο: Βασιλική - Βασιλική - Βασιλική</p> <p>Κλίμα: 1. 1998</p> <p>Σύστημα Αναφοράς: UTM</p>		
<p>Κλίμα: 1. 1998</p> <p>Σύστημα Αναφοράς: UTM</p>	<p>ΥΠΟΚΛΙΜΑ</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. 1. 1998 2. 1. 1998 3. 1. 1998 4. 1. 1998 5. 1. 1998 6. 1. 1998 7. 1. 1998 8. 1. 1998 9. 1. 1998 10. 1. 1998 11. 1. 1998 12. 1. 1998 13. 1. 1998 14. 1. 1998 15. 1. 1998 16. 1. 1998 17. 1. 1998 18. 1. 1998 19. 1. 1998 20. 1. 1998 21. 1. 1998 22. 1. 1998 23. 1. 1998 24. 1. 1998 25. 1. 1998 26. 1. 1998 27. 1. 1998 28. 1. 1998 29. 1. 1998 30. 1. 1998 31. 1. 1998 32. 1. 1998 33. 1. 1998 34. 1. 1998 35. 1. 1998 36. 1. 1998 37. 1. 1998 38. 1. 1998 39. 1. 1998 40. 1. 1998 41. 1. 1998 42. 1. 1998 43. 1. 1998 44. 1. 1998 45. 1. 1998 46. 1. 1998 47. 1. 1998 48. 1. 1998 49. 1. 1998 50. 1. 1998 51. 1. 1998 52. 1. 1998 53. 1. 1998 54. 1. 1998 55. 1. 1998 56. 1. 1998 57. 1. 1998 58. 1. 1998 59. 1. 1998 60. 1. 1998 61. 1. 1998 62. 1. 1998 63. 1. 1998 64. 1. 1998 65. 1. 1998 66. 1. 1998 67. 1. 1998 68. 1. 1998 69. 1. 1998 70. 1. 1998 71. 1. 1998 72. 1. 1998 73. 1. 1998 74. 1. 1998 75. 1. 1998 76. 1. 1998 77. 1. 1998 78. 1. 1998 79. 1. 1998 80. 1. 1998 81. 1. 1998 82. 1. 1998 83. 1. 1998 84. 1. 1998 85. 1. 1998 86. 1. 1998 87. 1. 1998 88. 1. 1998 89. 1. 1998 90. 1. 1998 91. 1. 1998 92. 1. 1998 93. 1. 1998 94. 1. 1998 95. 1. 1998 96. 1. 1998 97. 1. 1998 98. 1. 1998 99. 1. 1998 100. 1. 1998 	